

رابطه جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری والدین با تاب آوری دانش آموزان

وحیده باباخانی^۱

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری والدین با تاب آوری دانش آموزان انجام شد. روش پژوهش توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری شامل تمامی دانش آموزان پسر پایه سوم و پیش دانشگاهی مقطع متوسطه بود که در سال تحصیلی ۹۵-۹۶ در مدارس منطقه ۳ آموزش و پرورش شهر قزوین مشغول به تحصیل بودند؛ و ۲۵۸ دانش آموز با روش نمونه گیری تصادفی خوشه‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. سپس پرسشنامه جهت گیری مذهبی آلپورت، پرسشنامه مسئولیت پذیری نعمتی توسط یکی از والدین دانش آموزان (پدر یا مادر) و پرسشنامه تاب آوری کانر و دیویدسون (توسط دانش آموز) به عنوان ابزار پژوهش

۳۴ / رابطه جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری والدین با تاب آوری دانش آموزان

در مورد هر یک اجرا شد؛ پس از جمع آوری داده ها در نهایت پرسشنامه ۲۴۷ دانش آموز و ۲۴۷ نفر از والدین آنها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته های به دست آمده نشان داد که بین جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری والدین با تاب آوری دانش آموزان رابطه مثبت معناداری وجود دارد (۰/۰۱ > P). همچنین یافته های نشان داد که هر دو متغیر جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری والدین می توانند میزان تاب آوری دانش آموزان را پیش بینی کنند.

کلید واژگان: جهت گیری مذهبی - مسئولیت پذیری - والدین - تاب آوری - نوجوانان

امروزه بررسی علمی باور مذهبی و ارتباط آن با سایر سازه‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (اسپیلکا، ۲۰۰۳). در واقع دین به عنوان نوعی فلسفه فکری با داشتن نگرش خاص به جهان هستی؛ جهان بینی^۱، ایدئولوژی^۲، و معرفت‌شناسی^۳ خاص خود را دارد که نه تنها بر پاسخگویی به سؤالات اساسی انسان در مورد پیدایش و تکوین جهان هستی و انسان تأثیر می‌گذارد و روابط بیرونی فرد در قبال نظام‌های اجتماعی، سیاسی، و تربیتی را تعیین می‌بخشد، بلکه حس درونی وجود فردی یا هویت^۴ شخص را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد (گونک، ترجمه پاک سرشت، ۱۳۹۴). دین و مذهب سیستم سازمان‌یافته‌ای از باورها شامل مشارکت، سنت، ارزش‌های اخلاقی، رسومات، مشارکت در یک جامعه دینی برای اعتقاد راسخ‌تر به خدا یا یک قدرت برتر است (والش، ۲۰۰۹). لینسکی (۱۹۶۳) مذهب را مجموعه عقایدی درباره طبیعت نیروهایی می‌داند که سرنوشت فرد را شکل می‌دهند و اعمالی که در نتیجه توسط یک گروه پذیرفته می‌شوند (به نقل از حسینی قمی و سلیمی بجستانی، ۱۳۹۰).

یکی از موضوعات دینی که به عنوان شاخص پیروی یا تمایل به آموزه‌های دینی از سوی محققان مختلف در نظر گرفته شده است، جهت‌گیری مذهبی^۵ است. جهت‌گیری مذهبی را میتوان معادل دینداری یا دین‌ورزی دانست. یعنی شخص دیندار در ارتباط با موجودی متعالی (قدسی) مجموعه‌ای از اعتقادات، اعمال و تشریفات خاص را در زندگی از خود نشان می‌دهد که نشانگر جهت‌گیری مذهبی او است (آذربایجانی، ۱۳۸۷).

براساس مطالعات مختلف در حوزه روانشناسی دین، انسان‌ها در جهت‌گیری‌های مذهبی خود دارای دو گرایش کلی بنام جهت‌گیری مذهبی درونی^۶ و جهت‌گیری مذهبی بیرونی^۷ هستند. فرد در جهت‌گیری مذهبی درونی در توجه و تمایل خود به امور مذهبی اساساً دارای گرایش به لذت و رضایت درونی خویش بر مبنای یک ارتباط کاملاً شناختی و خصوصی

-
1. world view
  2. Ideology
  3. Epistemology
  4. Identity
  5. religious orientation
  6. intrinsic orientation
  7. extrinsic orientation

با خداوند است. اما در جهت گیری مذهبی بیرونی گرایش‌های مذهبی خود را به عنوان ابزاری برای دستیابی به اهداف شخصی و دستاوردهای اجتماعی و شخصی می‌داند (پارگامنت، ۱۹۹۷). مطالعات حاکی از شکل‌گیری شخصیت و مذهب در نوجوانی و ثبات آن در دوران بعدی زندگی است (مک کولوگ، تسنگ، بروین، ۲۰۰۳؛ وینک، سیسی اولا، دیلون و ترسی، ۲۰۰۷). می‌توان از مسئولیت‌پذیری^۱ و تاب آوری^۲ به عنوان دو سازه شخصیتی و روانشناختی نام برد. مسئولیت عبارت است از: «افزایش مقاومت فرد در برابر شرایط، تا به جای پیروی از فشارهای بیرونی از الزام‌های درونی تبعیت کند که احساس مسئولیت یا احساس تکلیف نامیده می‌شود» (خسرو باقری، ۱۳۷۴؛ به نقل از هدایتی، فاتحی زاده، آکوچکیان، بهرامی و اعتمادی، ۱۳۸۷). به عبارت دیگر، معنای مسئولیت این است که مددجو دیگران را به خاطر احساسات، افکار، تکانه‌ها و رفتارهای خود سرزنش نکند و مسئولیت آنها را بپذیرد و بداند آنچه را به دیگران نسبت می‌دهد فراقکنی‌ها) در واقع متعلق به خود اوست. در انسان، دو نوع خود وجود دارد: خودطبیعی و خودمعقول؛ و به تبع آن، دو نوع مسئولیت ایجاد می‌شود: مسئولیت عمومی و مسئولیت عالی. اولی ناظر بر مسئولیت خود طبیعی است و دومی ناظر بر مسئولیت ایجاد شده در خود معقول. مورد اخیر در حیطه ارزش‌های عالی قرار می‌گیرد و ضامن عمل به آن شخصیت انسان است، نه اجبار عوامل خارج از شخصیت؛ مانند مقررات اجتماعی و کیفر و پاداش‌های بیرونی (ساسانی، ۱۳۸۲). حوزه مسئولیت انسان شامل مسئولیت فردی، خانوادگی، اجتماعی، نزدیکان، و مسئولیت در برابر عهد و پیمان الهی است (فرهادیان، ۱۳۸۷). تناسب تکلیف با توان فرد و عمل به تکالیف از جمله نکات مهم در جهت افزایش مسئولیت است. تناسب تکلیف با ظرفیت و توان نوجوان از بروز احساس شکست در او جلوگیری می‌کند؛ احساسی که منجر به تسلیم شدن و سلب مسئولیت فرد می‌شود. در حوزه عمل قرار گرفتن نیز موجب افزایش حس مسئولیت شده، یک احساس ارزشمند و عشق را در دل انسان پدید می‌آورد، اما قرار گرفتن در دایره آرزوها، به بی‌اعتنایی نسبت به پذیرش مسئولیت و سلب اختیار و در نتیجه شکست می‌انجامد؛ شکستی که احساس بی‌ارزشی را در پی دارد (هدایتی و

همکاران، ۱۳۸۷). نتایج پژوهش سارغلو (۲۰۰۲) و ایسنک (۱۹۹۸) نشان می‌دهد افرادی که به رسوم، آیین و عقاید مذهبی وفادار مانده‌اند، به اجتماعی بودن، کنترل خود، مسئولیت‌پذیری و دل‌رحمی^۱ تمایل دارند. نتایج مطالعه سعیدی مقدم (۱۳۸۴) نشان داد بین ساخت تربیتی و مذهبی خانواده با ارزش‌های اخلاقی (محبت، عفاف و مسئولیت‌پذیری) نوجوانان رابطه وجود دارد. فقیهی (۱۳۹۲) در تحقیقی نشان داد مسئولیت‌پذیری با ابعاد عمل کردن مبتنی بر اصول، راستگویی، پای بندی به عهد و توانایی بخشش اشتباهات خود، هوش اخلاقی رابطه مثبت و معنادار دارد؛ و مسئولیت‌پذیری از طریق ابعاد هوش اخلاقی پیش بینی می‌شود. رول (۲۰۰۸) با بررسی رشد معنوی در مدارس عمومی و مذهبی به ارتباط بین معنویت با عواملی مانند جامعه، هویت و شخصیت دست یافت. او معتقد است دانش آموزان دارای ابعاد دینی و معنوی متفاوتی هستند که نیازمند رشد و پرورش این ابعادند و این وظیفه معلمان است که از طریق روش‌های تدریس خود این ابعاد را پرورش داده و سازماندهی کنند. در طی دو دهه گذشته تاب‌آوری در حوزه روانشناسی تحولی توجه‌ای روزافزون کسب کرده است. به اعتقاد بلاک (۲۰۰۵) تاب‌آوری به عنوان یکی از سازه‌های اصلی شخصیت برای فهم انگیزش، هیجان و رفتار مفهوم سازی شده است (به نقل از کیانی، ۱۳۸۹).

ورنر از جمله اولین دانشمندانی بود که در دهه ۱۹۷۰ از اصطلاح تاب‌آوری استفاده کرد. کانر و دیویدسون^۲ (۲۰۰۳) معتقدند که تاب‌آوری تنها پایداری در برابر آسیب‌ها یا شرایط تهدید کننده نیست، بلکه شرکت فعال و سازنده فرد در محیط است؛ آن‌ها تاب‌آوری را توانمندی فرد در برقراری تعادل زیستی- روانی در شرایط خطرناک می‌دانند. عدم تاب‌آوری موجب ویژگی‌هایی چون عدم احساس ارزشمندی، عدم مهارت در حل مسأله، عدم خوش‌بینی و همدلی و عدم کفایت اجتماعی می‌شود. افزون بر این پژوهشگران بر این باورند که تاب‌آوری نوعی ترمیم خود با پیامدهای مثبت هیجانی، عاطفی و شناختی است (لوتر، سیتیچی و بکر، ۲۰۰۰). بلاک (۲۰۰۴)، تاب‌آوری را توانایی عبور از تجارب منفی و سازگاری با سطوح مختلف استرس‌های محیطی می‌داند. افراد تاب‌آور دارای رفتارهای خودشکانه نیستند، از نظر عاطفی آرام بوده و توانایی

1. Tender-minded

2. Conner & Davidson

۳۸ / رابطه جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری والدین با تاب آوری دانش آموزان

تعدیل شرایط استرس‌زا را دارند(به نقل از شیرینی، ۱۳۹۰). به عبارتی دیگر، به نظر بلاک افراد دارای سطح بالای تاب آوری با احتمال بیشتری در زندگی خود عواطف مثبت را تجربه می‌کنند و از اعتماد به نفس بالاتری برخوردارند و در مقایسه با افرادی که از سطح پایین تاب آوری برخوردارند، سازگاری روان شناختی بهتری دارند(کیانی، ۱۳۸۹). هسته مرکزی سازه تاب آوری را این پیش فرض تشکیل می‌دهد که فطرتی زیست شناختی برای رشد و کمال در هر انسان وجود دارد که به طور طبیعی و در شرایط محیطی می‌تواند آشکار شود (بالدوین، کندی، و آرماتا، ۲۰۰۸؛ به نقل از شیرینی، ۱۳۹۰). عباسی و جان بزرگی (۱۳۸۹) در تحقیقی به این نتیجه رسیدند که بین پایداری هیجانی و جهت‌گیری مذهبی رابطه معناداری وجود دارد. کرمی، زکی‌بی و علیخانی (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای نشان دادند که رابطه معنی‌داری بین میزان جهت‌گیری مذهبی با میزان تاب آوری و امیدواری در دانشجویان وجود دارد. می‌توان نتیجه گرفت که شناسایی و اعتقاد به باورها و مناسک مذهبی می‌تواند در افزایش میزان تاب‌آوری و امیدواری موثر باشد.

نانمیکر و همکاران(۲۰۰۳) در تحقیقی نقش مذهب را در کاهش آسیب‌های نوجوانان و افزایش تاب‌آوری آن‌ها مورد تأیید قرار دادند (به نقل از بدری گرگری و فرید، ۱۳۹۱). با توجه به اینکه یکی از دغدغه‌های اولیاء و مربیان و متولیان تعلیم و تربیت در مدارس وجود بحران‌ها و عوامل چالش برانگیز- فشار روانی، شرایط ناگوار و آسیب‌زا، استرس، روابط بین فردی با والدین و ... است که موجب برهم زدن تعادل روحی و روانی- در دوره نوجوانی و جوانی است(شادی، ۱۳۹۱) و از آنجا که امروزه توجه به مسئله نوجوانان در کلیه کشورهای جهان به صورت یک مسئله حاد علمی و تربیتی در آمده است و در حقیقت یکی از مشکلات مهم زندگی اجتماعی به شمار می‌رود. از سویی در چند دهه گذشته نسبت به مسئولیت‌پذیری و ایجاد این مهارت در نوجوانان گرایش نشان داده شده است؛ محقق در این پژوهش در صدد پاسخ به این سؤال بود که: «آیا بین جهت‌گیری مذهبی و مسئولیت‌پذیری با تاب آوری دانش‌آموزان رابطه وجود دارد؟»

روش پژوهش

روش تحقیق، جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

روش پژوهش حاضر توصیفی همبستگی بود. جامعه آماری عبارت بود از بین تمامی

دانش آموزان پسر پایه سوم و پیش دانشگاهی مقطع متوسطه که در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ در دبیرستان های شهرستان خرمدره مشغول به تحصیل بودند؛ که ۲۵۸ دانش آموز براساس جدول کرجسی و مورگان^۱ (۱۹۷۰) با روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای انتخاب شدند. به این صورت که ابتدا از بین تمامی مدارس دولتی مقطع متوسطه شهرستان خرمدره، ۵ مدرسه به صورت تصادفی انتخاب شدند، سپس از هر مدرسه ۲-۳ کلاس و از هر کلاس ۲۰-۱۹ دانش آموز به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند؛ و پرسشنامه جهت گیری مذهبی، پرسشنامه مسئولیت پذیری و مقیاس تاب آوری، در مورد هر یک از دانش آموزان اجرا شد. و در پایان پرسشنامه ۲۴۷ دانش آموز مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت.

ابزار اندازه گیری

جهت سنجش و تعیین رابطه جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری با تاب آوری دانش آموزان، از پرسش نامه جهت گیری مذهبی آلپورت (۱۹۶۷)، پرسشنامه مسئولیت پذیری کرمی و نعمتی (۱۳۸۱) و مقیاس تاب آوری کانر و دیویدسون (۲۰۰۳) استفاده شد. پرسشنامه جهت گیری مذهبی که توسط آلپورت و راس در سال ۱۹۶۷ تهیه شد؛ شامل ۲۱ عبارت است. گزینه پاسخ به سوالات به صورت چهارگزینه ای (کاملاً مخالف تا کاملاً موافق) تنظیم شده است. این آزمون در سال ۱۳۷۷ توسط جان بزرگی در ایران هنجاریابی شد. همسانی درونی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۱ و پایایی بازآزمایی آن ۰/۷۴ گزارش شده است (جان بزرگی، ۱۳۷۷)؛ به نقل از قادی، (۱۳۸۹). پرسشنامه مسئولیت پذیری که توسط کرمی و نعمتی (۱۳۸۱) ساخت و هنجاریابی شده است؛ شامل ۵۰ عبارت است که هر عبارت شامل ۵ گزینه «کاملاً موافق، موافق، بی نظر، مخالف، کاملاً مخالف» می باشد. نمره گذاری از سیستم ۱ تا ۵ پیروی می کند. نمره گذاری سوالات ۲۰ سؤال بصورت معکوس می باشد. در محاسبه پایایی از روش همسانی درونی ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۹۱ به دست آمد؛ که نشان دهنده پایایی مطلوب و مناسب آزمون است (محمدی گونده، ۱۳۹۳). پرسشنامه تاب آوری، مقیاسی که توسط کانر و دیویدسون (۲۰۰۳) با مرور منابع پژوهشی ۱۹۹۱-۱۹۷۹ در حوزه تاب آوری، جهت اندازه گیری قدرت

۴۰ / رابطه جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری والدین با تاب آوری دانش آموزان

مقابله با فشار و تهدید تهیه شده است. دارای ۲۵ گویه است که در یک مقیاس ۵ درجه ای لیکرت بین صفر (کاملاً نادرست) و پنج (همیشه درست) نمره گذاری می شود (کانر و دیویدسون، ۲۰۰۳). محمدی (۱۳۸۴) پایایی این ابزار را با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۹ گزارش کرده است؛ روایی مقیاس نیز با استفاده از روش تحلیل عاملی، محاسبه هر نمره با نمره کل نشان داد که به جز سه سؤال، ضرایب سؤالات دیگر بین ۰/۱۴ تا ۰/۶۴ گزارش شده است. در پژوهش عبادت پور و همکاران (۱۳۹۲) با روش آلفای کرونباخ محاسبه و ۰/۹۰ گزارش شده است.

روش اجرا

داده های جمع آوری شده با استفاده از روش های آمار توصیفی و آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون با استفاده از نرم افزار SPSS22 تجزیه و تحلیل شد.

یافته ها

جدول ۱: نتایج آزمون کالموگروف - اسمیرنوف به منظور بررسی بهنجار بودن توزیع

مقیاس	Z	Sig
جهت گیری مذهبی	۰/۰۷۵	۰/۰۶۷
مسئولیت پذیری	۰/۰۵۳	۰/۰۹۳
تاب آوری	۰/۰۵۱	۰/۰۹۴

مشخصه Z آزمون کالموگراف - اسمیرنوف مربوط به نرمال بودن توزیع برای جهت گیری مذهبی، مسئولیت پذیری و تاب آوری نشان می دهد که توزیع نمره ها با توزیع طبیعی این ابعاد تفاوت ندارد ($P > ۰/۰۵$).

جدول ۲: همبستگی پیرسون جهت گیری مذهبی با تاب آوری

متغیر	تاب آوری
جهت گیری مذهبی	r همبستگی
	۰/۱۶۷**

** $P < ۰/۰۱$

با توجه به یافته جدول ۲، بین جهت گیری مذهبی با تاب آوری رابطه مثبت معنادار وجود دارد. بدین معنا که هرچه جهت گیری مذهبی دانش آموزان بیشتر باشد تاب آوری بین آنان بیشتر است.

جدول ۳: همبستگی پیرسون مسئولیت پذیری با تاب آوری

تاب آوری r همبستگی	۰/۸۵۶**
مسئولیت پذیری	

**P<۰/۰۱

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد بین مسئولیت‌پذیری با تاب‌آوری دانش آموزان رابطه مثبت معنادار وجود دارد؛ بدین معنا هر چه مسئولیت‌پذیری دانش آموزان بیشتر باشد تاب آوری بین آنان بیشتر است.

جدول ۴: خلاصه نتایج معنی داری مدل رگرسیون برای پیش بینی تاب آوری دانش آموزان

مدل	منبع تغییرات	مجموع مربعات	درجه آزادی	R	R2	Durbin-Watson	F
همزمان تاب آوری	رگرسیون	۲۹۶۲۴/۰۸۹	۴	۰/۸۵۹	۰/۷۳۹	۱/۵۷۵	۱۷۰/۹۷**
	باقیمانده	۱۰۴۸۲/۷۳۷	۲۴۲				
	جمع	۴۰۱۰۶/۸۲۶	۲۴۶				

**p<۰/۰۱

با توجه به جدول ۴، نتایج نشان می‌دهد با توجه به اینکه R^2 محاسبه شده ۷۴ درصد واریانس مشترک متغیرهای پیش‌بین، بین جهت‌گیری مذهبی و مسئولیت‌پذیری در پیش‌بینی تاب‌آوری دانش‌آموزان است. با توجه به اینکه F محاسبه شده در سطح کمتر از ۰/۰۱ معنادار است و مقدار دوربین واتسون ۱/۵۷۵ نشان از استقلال نسبی باقی مانده‌ها دارد. به منظور مشخص نمودن سهم متغیر پیش‌بین ضرایب رگرسیون محاسبه شد که نتایج آن در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۵: خلاصه جدول ضرایب رگرسیون برای پیش‌بینی تاب آوری

مدل	متغیر	B	انحراف معیار	Beta	آماره t	Tolerance	VIF
همزمان	ثابت	-۶/۷۷	۲/۸۹		-۲/۳۴۱*		
	جهت‌گیری مذهبی	۰/۲۰۵	۰/۱۰۲	۰/۰۷۹	۲/۰۱*	۰/۷۰۲	۱/۴۲۵
	مسئولیت‌پذیری	۰/۴۱۱	۰/۰۱۶	۰/۸۵	۲۵/۵۸۸**	۰/۹۸	۱/۰۲۱

**P<۰/۰۱ * P<۰/۰۵

با توجه به جدول ۵ مقدار Tolerance برای هر متغیر مستقل و VIF محاسبه شده نشان می‌دهد مفروضه هم خطی چند متغیره رعایت شده است. متغیرهای پیش‌بین جهت‌گیری مذهبی و مسئولیت‌پذیری قادر به پیش‌بینی تاب‌آوری دانش‌آموزان است. آزمون معناداری t در

۴۲ / رابطه جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری والدین با تاب آوری دانش آموزان

سطح کمتر از ۰/۰۱ و ۰/۰۵ معنادار است. ضریب رگرسیون جهت گیری مذهبی (۰/۰۷۹) و مسئولیت پذیری (۰/۸۵) نشانگر رابطه مثبت معنی دار با تاب آوری دانش آموزان است. بدین معنا که هر چه جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری افزایش یابد تاب آوری دانش آموزان نیز افزایش می یابد.

نتیجه گیری

این پژوهش با هدف تعیین رابطه جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری با تاب آوری در دانش آموزان مقطع متوسطه انجام شد. نتایج نشان داد که بین جهت گیری مذهبی و تاب آوری و همچنین مسئولیت پذیری و تاب آوری رابطه مثبت معنادار وجود دارد. همچنین یافته‌های نشان داد که هر دو متغیر جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری می‌توانند میزان تاب آوری دانش آموزان را پیش‌بینی کنند. نتایج تحقیقات رول (۲۰۰۸)، سارغلو (۲۰۰۲)، نانمیکر و همکاران (۲۰۰۳)؛ به نقل از بدری گرگری و فرید، (۱۳۹۱)، سعیدی مقدم (۱۳۸۴)، فقیهی (۱۳۹۲)، عباسی و جان بزرگی (۱۳۸۹)، کرمی و همکاران (۱۳۹۱) نتایج پژوهش حاضر را مورد تأیید قرار می‌دهند. به اعتقاد مکینتاش و همکاران (۱۹۹۳) افراد مذهبی دارای روان بنه‌های مذهبی‌اند که می‌تواند آن‌ها را در پردازش شناختی کمک کند. بر این اساس می‌توان گفت روان بنه‌های مذهبی می‌تواند بر رفتارهای مرتبط با سلامت جسمانی و روانی معنوی اثرگذار باشد. این روان بنه‌ها می‌تواند بر شیوه‌های رویارویی با رویدادها و موقعیت‌های اثر داشته باشد و نحوه مقابله فرد را با رویدادهای فشارزا را تحت تأثیر قرار دهد. از محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به محدود بودن جامعه و گروه نمونه به یک شهرستان و یک مقطع تحصیلی و همچنین مطالعه بر روی یک جنس اشاره نمود که امکان تعمیم نتایج را به سایر جوامع محدود می‌سازد. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مشابهی در سطح وسیع‌تر استان و یا در گروه‌های دیگر جامعه مانند دانشجویان نیز می‌تواند صورت گیرد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی، مطالعه بر روی دو جنس (دختر و پسر) مورد بررسی و تفاوت‌های میان دو جنس نیز بررسی گردد. با توجه به نتایج به دست آمده در پژوهش پیشنهاد می‌شود جلسات و کارگاه‌های آموزشی در زمینه افزایش و بهبود مهارت‌های مذهبی، مسئولیت‌پذیری، تاب‌آوری، و سایر متغیرهای مرتبط و اثرگذار

برگزار شود.

منابع

- آذربایجانی، مسعود. (۱۳۸۷). مقیاس سنجش دینداری / تهیه و ساخت آزمون جهت گیری مذهبی با تکیخ بر اسلام. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- بدری گرگری، رحیم. فرید، ابوالفضل. (۱۳۹۱). رابطه بین جهت گیری مذهبی درونی و رفتارهای سلامت جسمی، روانی و معنوی و نقش واسطه‌ای ارزیابی چالش برانگیز بودن. راهبرد فرهنگ، ۲۰، ۸۲-۶۷.
- حسینی قمی، طاهره. سلمی بجستانی، حسین. (۱۳۹۰). رابطه بین جهت گیری مذهبی و تابآوری در بین مادران دارای فرزندان مبتلا به بیماری. روانشناسی و دین، ۴(۳)، ۸۲-۶۹.
- ساسانی، ماهرخ. (۱۳۸۲). راهنمایی و مشاوره در نهج البلاغه. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- شادی، ناهید. (۱۳۹۱). رابطه خودتنظیمی و عزت نفس با تاب آوری در نوجوانان مقطع دبیرستان شهر برازجان. پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد واحد مرودشت.
- شیری، فاطمه. (۱۳۹۰). بررسی رابطه خوش بینی با سلامت روان و تاب آوری در دانش آموزان مقطع دبیرستان شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته روانشناسی عمومی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- فرهادیان، رضا. (۱۳۸۷). مبانی تعلیم و تربیت در قرآن و احادیث. قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
- قادری، داود. (۱۳۸۹). رابطه جهت گیری مذهبی و شادکامی سالمندان. مجله سالمند، ۵(۱۸)، ۷۱-۶۴.
- کرمی، جهانگیر. زکی بی، علی. علیخانی، مصطفی. (۱۳۹۱). رابطه جهت گیری مذهبی با میزان تاب آوری و امیدواری در دانشجویان دانشگاه رازی. فرهنگ در دانشگاه آزاد اسلامی، ۲(۳)، ۲۵۶-۲۴۳.
- کیانی، سعید. (۱۳۸۹). رابطه هوش هیجانی، تاب آوری و سازگاری اجتماعی در دانشجویان شاهد جهت تبیین مدل سلامت روانی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

۴۴ / رابطه جهت گیری مذهبی و مسئولیت پذیری والدین با تاب آوری دانش آموزان

- گو تک، جرادلی. (۱۳۹۱). مکاتب فلسفی و آراء تربیتی. ترجمه محمدجعفر پاک سرشت، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها(سمت).
- محمدی گونده، پروین. (۱۳۹۳). رابطه سبک های هویت و سبک های تفکر با مسئولیت پذیری دانش آموزان. علوم رفتاری، ۴(۱۳)، ۱۵۰-۱۳۹.
- هدایتی، بنت الهدی. فاتحی زاده، مریم السادات. آکوچکیان، احمد. بهرامی، فاطمه. اعتمادی، عذرا. (۱۳۸۷). شیوه های فرزند پروری و مسئولیت پذیری نوجوان. معرفت، ۱۳۰، برگرفته از وبسایت: <http://www.ensani.ir/fa/content/70116/default.aspx>

- Eysenck MW.(1998).Personality and the psychology of religion. *Mental Health, Religion & Culture*; 1,11-19.
- Connor, K.M., Davidson, J. R. T.(2003). Development of a new resilience scale: The Connor- Davidson resilience scale (CD-RISC). *Journal Depress Anxiety*, 15(2), 76-82.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71,543-562.
- McCullough ME, Tsang J, Brion S.(2003).Personality traits in adolescence as predictors of religiousness in early adulthood: Findings from the Terman longitudinal study. *Personality and Social Psychology Bulletin*; 29: 980-991.
- Pargament, K. (1997).The psychology of religion and coping: theory, research practice, London: Guilford press.
- Revell, L. (2008). Spiritual development in public and religious schools: A case study. *Religious Education*, 103, 102-118.
- Saroglou V.(2002).Religion and the five factors of personality: A meta-analytic review. *Personality and Individual Differences*;32: 15-25.
- Spilka, B., Hood, Jr., R., Hunsbergen, B., Gorsuch R., (2003). *Psychology of religion: on emprical Approach*. 3th. Edition, The Guilford press New York London.
- Wink Paul, Ciciolla Lucia, Dillon Michele, Tracy Allison. (2007). Religiousness, Spiritual seeking, and personality: Findings from a longitudinal study. *Journal of Personality*; 75,1051-1070

پیش بینی گرایش جوانان به مدهای نامتعارف بر اساس تصور از خویشتن و

تکوین شخصیت

عاطفه برزگر^۱ اصغر جعفری^۲

چکیده:

پژوهش حاضر به منظور تعیین رابطه بین تصور از خویشتن و تکوین شخصیت با گرایش به مدهای نامتعارف در جوانان انجام شد. جامعه پژوهش، جوانان رده سنی ۲۰ تا ۳۰ در شهر تهران بودند که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای ۱۰۰ نفر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. با استفاده از روش پژوهش همبستگی و بوسیله پرسشنامه‌های خودپنداره راجرز، تکوین شخصیت چلبی و تمایل به رفتارهای مدگرایی جعفری داده‌ها جمع‌آوری و با آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه تحلیل شدند. نتایج نشان

---

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان، ایران (نویسنده مسئول)

۲. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر، ابهر، ایران تلفن: ۰۹۱۲۲۸۵۹۹۸۶ Email: Drasgharjafari@yahoo.com